

I. EDITORIAL

ZIUA LIMBII ROMÂNE. ZIUA ROSTIRII ROMÂNEȘTI¹

Jud. Marian ENACHE

Astăzi, în aceeași zi de 31 august 2024, în România și în Republica Moldova se celebrează Ziua Limbii Române, Ziua rostirii românești, fapt care constituie o dovadă a unității noastre lingvistice, un eveniment cu o majoră semnificație culturală și spirituală pentru întreg neamul românesc, de acasă și de pretutindeni.

Componenta identității culturale este și rămâne determinantă pentru definirea, specificitatea și conținutul conștiinței identității naționale.

Limba, cultura și religia sunt nivelul superior al Spiritului unui popor convertit în crearea de valori, tradiție și transcendență, care-i definesc conturul de identitate și felul de a fi el însuși în societate și istorie.

Limba reprezintă axul gravitațional al culturii și spiritualității unui neam, pe care se desfășoară întreaga sa istorie și dramă existențială a conștiinței de sine și prin care se realizează gândirea, creația și pacea între membri comunităților umane.

Litelele, cuvântul, fenomenul viu al limbii teaurizează toată cunoașterea, evenimentele, sensibilitatea și istoria unui popor, precum și, în ultimă instanță, ale întregii omeniri. Însăși configurarea bibliotecilor lumii, care sunt instrumentele noastre culturale și care oglindesc mișcarea spiritului în lume, a fost posibilă datorită codurilor lingvistice ale popoarelor care au transmis mai departe în timp următoarelor generații comorile de creativitate și spiritualitate ale geniului uman manifestat în toate domeniile de activitate.

Limba română, limba noastră comună, este legătura intimă și coezivă a Ființei integrale a neamului românesc. Originea și formarea limbii române sunt într-o conexiune organică cu etnogeneza poporului român, latina vorbită pe teritoriul Daciei devenind, în timp, limba română. Ea a apărut și a evoluat ca un organism viu de-a lungul zbuciumatei noastre istorii. A păstrat aproape 60% cuvinte de origine

¹ Mesaj susținut de Președintele Curții Constituționale a României, domnul Marian Enache, cu prilejul sărbătoririi Zilei Limbii Române în cadrul festivității organizate de Academia de Științe a Moldovei și de Academia Română; Chișinău, 31 august 2024.

latină, precum și structurile morfologice și sintactice ale limbii latine, înscriindu-se în familia limbilor romanice, alături de italiană, spaniolă, portugheză și franceză. Evoluția limbii rămâne a fost marcată și de contactul lingvistic cu popoarele slave stabilite în vecinătatea spațiului carpato-danubiano-pontic, însă influența exercitată de aceasta nu a afectat fondul latin al limbii române. Romanistul vienez Mayer-Lübcke recunoaște originea romană a poporului român și limba noastră ca „cea mai conservativă dintre toate limbile romanice”.

În acest context, nu putem, însă, să nu menționăm meritul literaturii populare transmise pe cale orală, a folclorului care cuprinde un filon bogat de mituri și legende, doine și balade, precum și de snoave, proverbe și zicători.

Scrisoarea boierului Neacșu din Câmpulung către judele Brașovului din 1521 reprezintă cel mai vechi document scris păstrat în limba română. Consolidarea structurilor morfologice, sintactice și semantice ale limbii române se realizează în timp, o contribuție esențială având scrierile religioase – începând cu „Tetraevangheliarul” de la Brașov al diaconului Coresi, prima carte tipărită în limba română (1561) -, precum și cele istorice ale cronicarilor moldoveni și munteni. Opera lui Dimitrie Cantemir încununează aceste evoluții și plasează limba română în mod ireversibil în zona limbii literare. Momentul 1848 este cel al trezirii conștiinței naționale, limba română fiind așezată în rândul limbilor europene moderne prin efortul scriitoricesc al unei întregi generații de intelectuali de excepție.

Limba română fost o pavăză și un izvor de viață în păstrarea Ființei noastre și numai prin bogăția, diversitatea și dulceața ei am trăit, am rostit cuvintele „mamă”, „patrie” și „pace”, am ridicat rugăciunile către Dumnezeu, am iubit, am creat, am tăcut, ne-am revoltat, am suferit, am pierdut, ne-am bucurat de izbânzi și de sărbători, în limba în care ne-am născut, în Cuvântul întemeietor al Ființei.

Puterea Limbii constă în miracolul transmiterii gândurilor și stărilor sufletești, al împărtășirii, al comuniunii între oameni și Divinitate.

Ne naștem, trăim și murim în Cuvintele limbii materne, oricât de savanți, poligloți și sofisticați am fi. Pentru noi, ca de altfel pentru întreaga suflare românească, oriunde s-ar afla ea, Limba română este unică, sfântă și nepieritoare. Este Duhul întregii noastre culturi și este o veritabilă „comoară”, așa cum o prețuia Alexei Mateevici „limba noastră-i limbă sfântă, limba vechilor cazanii”.

Marele **Mihai Eminescu**, poetul nostru de suflet și de Limbă română, a creat și a cultivat limba națională, ridicând-o pe treapta perfecțiunii ideatei și artei literare. Eminescu a scris Tratatul de metafizică a poeziei românești în *Luceafărul*, Tratatul de înțelepciune în *Glossă*, Tratatul de iubire în *Atât de fragedă*, Tratatul socio-istoric și politic în *Scrisori* și a scris, în metru antic, poate cel mai frumos vers din literatura română: „nu credeam să-nvăț a muri vrodată”.

Lucian Blaga a rostit adevăruri profunde în diafanele cuvinte ale Limbii române atunci când ne-a spus că „*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii și nu ucid cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc în calea mea*”. Elogiind statornicia satului românesc, Blaga a

intuit, în mod mesianic, că „veșnicia s-a născut la sat”, un alt vers de o rară candoare al literaturii noastre.

Să ne reamintim, la ceas de sărbătoare a Limbii noastre, de marii noștri povestitori, Ion Creangă și Mihail Sadoveanu, de limba lor „de miere și înțelepciune”, de frumusețea și realismul „descripțiilor naturii”, a sufletelor și caracterelor fruste a oamenilor din mediul vieții rurale.

Nichita Stănescu, în dragostea-i nețărmurită pentru limba în care a trăit și a creat, fiind întrebat câte limbi cunoaște și vorbește, a răspuns că „de șase ori Limba română”. Nichita Stănescu mai spunea că „limba română este patria mea. De aceea, pentru mine, muntele munte se numește, de aceea, pentru mine, iarba iarbă se spune, de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine, viața se trăiește”.

În virtutea acelorași simțăminte, fratele nostru moldovean **Grigore Vieru** a mărturisit că „doar în limba ta durerea poți s-o mângâi, iar bucuria s-o preschimbi în cânt, în limba ta ți-e dor de mama și doar în limba ta te poți opri din plâns, iar când nu poți nici plânge și nici râde, tu taci atuncea tot în limba ta”.

Cunoscutul poet **Dumitru Matcovschi** a spus că „este a noastră limba noastră și soartă noi suntem cu ea, cum este codrul verde soarta cu ciuta și cu pasărea”.

Pentru prozatorul român **Fănuș Neagu**, în termenii măiestriei metaforei, „Limba română e distanța dintre inimă și umbra ei, care se numește suflet”.

Cine nu e „locuit de Duhul limbii lui materne” este pustiu de patria și de neamul lui; este văduvit de inefabilitatea primelor sale cuvinte, datorite prin vibrația inimii mamei sale. Scriitori români de mare talent și sensibilitate din țară sau de dincolo de frontierele ei au omagiat prin creația lor virtuțile și rolul Limbii române în edificarea culturii și simțirii românești, a identității noastre naționale.

Ori de câte ori ne întoarcem la noi înșine, la primordialitatea izvoarelor Ființei noastre, oricât am fi de înstrăinați de locul unde trăim, de împrejurări și de vanitatea realizărilor noastre, ne este dor, dor românesc, de cântecul doinei noastre, de locul unde ne-am născut și a început rostirea spunerii de sine, de vârsta de aur a copilăriei, de primii prieteni din copilărie și de peisajele de poveste ale locului nașterii.

N-am să vorbesc despre istoria și biografia Limbii române, nici despre conexiunile dintre formele gândirii, ale creației, comunicării și structurile lingvistice și nici despre formarea limbajelor specializate în știință și disciplinele socio-umane, acestea fiind domenii de strictă competență. Am să evoc doar afirmația președintelui Academiei Române, Ioan-Aurel Pop, care spunea că „Limba română este între primele 8 limbi ale lumii” și este inclusă în patrimoniul UNESCO prin două cuvinte intraductibile: „dor” și „doină”.

O evaluare relevantă a unicității și a particularismului Limbii române o regăsim într-un articol publicat de tomisnews.ro la data de 22 februarie 2024, pe care vă invit să-l lecturați cu interes, întrucât considerentele acestuia întrec cu mult

posibilitățile mele de elocință în descrierea unicității Limbii române (a se vedea <https://tomisnews.ro/limba-romana-unica-in-lume-nici-o-alta-limba-nu-foloseste-atatea-zicatori-si-expresii-a-intrat-in-patrimoniul-unesco-cu-dor-si-doina/>).

Limba română, prin distincția timbrului ei, strălucește în diadema limbilor celorlalte culturi și popoare, care merită respectul și reverența noastră în egală măsură cu acelea pe care le acordăm Limbii române, considerând, astfel, că numai varietatea limbilor și culturilor constituie liantul păcii și armoniei între popoarele lumii. Limbile armonice ale pământului trebuie să aducă pacea, și nu Turnul Babel al conflictelor între oameni.

Respectul demnității și celebrării limbii noastre române se realizează prin păstrarea și afirmarea ei, prin vorbire și scris, creația în literatură, precum și în celelalte domenii ale științei și ale registrelor limbii culte și populare. Permanența rostirii în aleasa Limbă română nu poate fi întreruptă și nu poate fi inhibată, întrucât fiecare limbă exprimă geniul autentic al unui popor.

La atenienii care au inventat democrația, în Agora unde se luau hotărârile importante ale Cetății, înainte de deschiderea dezbaterilor, se recitau câteva strofe din Iliada și Odiseea lui Homer, în semn de respect și recunoștință față de cultura și miturile fondatoare, înscrise în bronzul limbii eline.

Astăzi, în Uniunea Europeană, Curtea de Justiție a acesteia, în respectul limbilor naționale ale statelor membre, limbi oficiale ale Uniunii, își desfășoară dezbaterile judiciare în formula multilingvismului și a identității lingvistice.

La Chișinău, Limba română, ca limbă firească și limbă oficială, a renăscut, dobândindu-și demnitatea ei culturală și națională, prin aportul considerabil și consecvent al oamenilor de cultură, de știință, din învățământ, din artă și din literatură care au făcut posibilă vorbirea și scrierea în Limba română la un înalt nivel intelectual și cu o mare acuratețe stilistică.

Limba română, în calitate de limbă oficială, este atât un simbol național, cât și un element al identității constituționale. Un rol precumpănitor în această promovare și consolidare a limbii române din Republica Moldova l-au avut oamenii de cultură, istoricii, precum și Curtea Constituțională din această țară, care a statuat în anul 2013 că „Limba română ca limbă de stat” este unul dintre elementele considerate esențiale în definirea identității constituționale a noului stat și a populației acestuia, având un rol cheie în sistemul valoric creat prin proclamarea independenței Republicii Moldova, soluție consacrată și de Constituția Republicii Moldova.

Am recitat chiar în ziua de 27 august, ziua marcării Independenței Republicii Moldova, pentru care vă adresez felicitări, textul Declarației de Independență a Republicii Moldova din anul 1991, adoptată de Parlament, text redactat, după cum am constatat, într-o Limbă română cursivă, naturală și expresivă, în care au fost exprimate cu claritate voința de a face istorie, țelurile și aspirațiile populare ale libertății și independenței.

Continuitatea și păstrarea neîntrerupte ale Limbii române sunt asigurate de vorbirea și creația populară a celor unde „s-a născut veșnicia”, care, în întreaga lor viață și activitate, în mod invariabil, au vorbit, au trăit și și-au exprimat sentimentele în una și aceeași Limbă română, limba poporului român. Țăranul tradițional este și rămâne incontestabil depozitarul Limbii materne românești și cel care a menținut trunchiul Limbii române veșnic viu.

Privilegiul de a avea o limbă este cel mai mare „Dar în Duh” al străbunilor, lăsat urmașilor urmașilor. Spre deosebire de monumentele materiale (edificiile comemorative, muzeele, vestigiile cetăților, ansamblurile omagiale ale unor fapte eroice etc.), monumentul spiritual imaterial al limbii este incomparabil mai durabil, deoarece întregul tezaur al istoriei unui popor este încifrat în registrele cuvântului, limba, prin ea însăși, constituind întreaga memorie a unei comunități. Memoria și limba unui popor nu pot fi distruse sau anihilate, întrucât ele fac parte din Ființa profundă a aceluia neam.

În încheiere, doresc să subliniez că Limba, orice limbă de altminteri, nu este un simplu cod de semne și sunete, care se sublimează în arta și puterea cuvântului sau în întrebuintările sale utilitariste, ci ea are imanența spiritului și forței unui arhetip. Respectul și omagiul față de propria limbă consistă în vorbirea, în scrierea, în cultivarea și în celebrarea ei sempiternă.

LA MULȚI ANI, LIMBA ROMÂNĂ!

La mulți ani vorbitorilor, creatorilor și tuturor celor care cultivă și afirmă Limba română, oriunde s-ar găsi ei!